

Отримано: 28 липня 2026 р.

Прорецензовано: 08 серпня 2026 р.

Прийнято до друку: 18 серпня 2026 р.

Email: hrehorihor@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0009-0009-9515-1074>DOI: [http://doi.org/10.25264/2311-5149-2026-42\(70\)-198-208](http://doi.org/10.25264/2311-5149-2026-42(70)-198-208)

Грегоращук І. Л. Методичні підходи до оцінювання фінансової надійності страхових компаній. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Економіка». Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2026. № 42(70). С. 198–208.

УДК: 368

JEL-класифікація: C10, G22, G32

Грегоращук Ігор Любомирович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник: Кулина Галина Миронівна,

кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнського національного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У статті досліджено та систематизовано наявні методичні підходи до оцінювання фінансової надійності страхових компаній у контексті трансформації вітчизняного страхового ринку та гармонізації регуляторних вимог із європейськими стандартами (Solvency II). Доведено, що традиційні коефіцієнтні та нормативні методики мають фрагментарний характер і не дають змоги повною мірою врахувати багатовимірну природу фінансової надійності страховика. Обґрунтовано необхідність адаптації методичного інструментарію в умовах ризик-орієнтованого управління до системного оцінювання трьох ключових складових фінансової надійності страхової компанії – платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки. Запропоновано авторську методику її комплексного діагностування, яка передбачає інтеграцію кількісних індикаторів із якісною оцінкою системи корпоративного управління, ризик-менеджменту, внутрішнього контролю й аудиту. Визначено, що практична реалізація запропонованого підходу дає змогу забезпечити раннє виявлення фінансових дисбалансів, підвищити об'єктивність діагностики та обґрунтувати стратегічні рішення щодо забезпечення довгострокової стабільності страховика на ринку.

Ключові слова: фінансова надійність страховика, оцінювання платоспроможності, фінансова стійкість, фінансова безпека, методичний підхід, Solvency II, якісні характеристики.

Ihor Hrehorashchuk,

PhD Student, Specialty 072 "Finance, Banking, Insurance, and the Stock Market",
West Ukrainian National University

Academic Supervisor: Halyna Kulyna,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Financial Technologies and Banking Business,
West Ukrainian National University

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE FINANCIAL RELIABILITY OF INSURANCE COMPANIES

The insurance sector is currently developing amid heightened economic uncertainty, military-political risks, and European integration processes. Under these conditions, improving scientific and methodological approaches to comprehensively assessing insurers' financial reliability as a foundation for insurance market stability has become essential.

This study aims to systematically analyze and classify existing methodological approaches to evaluating the financial reliability of insurance companies, identify their advantages and limitations, and substantiate directions for improving this framework in line with international standards.

The article examines existing methodological approaches to evaluating insurers' financial reliability in the context of domestic market transformation and regulatory harmonization with European standards (Solvency II). It demonstrates that traditional ratio-based and regulatory methodologies remain fragmented and fail to capture the multidimensional nature of financial reliability. The necessity of adapting methodological tools under risk-based supervision to systematically assess three core components – solvency, financial stability, and financial security – is substantiated. The study proposes a comprehensive assessment methodology that integrates quantitative indicators with qualitative evaluations of corporate governance, risk management, internal control, and audit.

Systematizing existing approaches confirms the need to transition from isolated ratio analysis to a comprehensive risk-based framework. Combining quantitative metrics of solvency, financial stability, and security with qualitative governance assessments establishes an effective foundation for implementing Solvency II requirements. Practical application of this

approach enables the early identification of financial imbalances, increases diagnostic objectivity, and supports strategic managerial decisions to ensure the long-term financial stability of insurance companies.

Keywords: *insurer's financial reliability, solvency assessment, financial stability, financial security, methodological approach, Solvency II, qualitative characteristics.*

Постановка проблеми. Фінансова надійність страхових компаній є однією з важливих передумов ефективного та стабільного функціонування страхового ринку, забезпечення належного рівня страхового захисту та гарантій виконання страховиками своїх зобов'язань за договорами страхування перед страхувальниками. В умовах зростання економічної невизначеності, впливу військово-політичних ризиків, посилення регуляторних вимог, цифрової трансформації фінансового сектору та інтеграції українського ринку страхування до європейського простору особливої актуальності набуває розроблення й удосконалення науково-методичних підходів до комплексного оцінювання фінансової надійності страховиків. Саме об'єктивна оцінка фінансової надійності страхової компанії дасть змогу своєчасно виявити потенційні ризики та рівень їх впливу, визначити чинники забезпечення фінансової стійкості та зміцнення платоспроможності, сформулювати і реалізувати ефективні управлінські рішення щодо посилення фінансової безпеки учасників страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання оцінювання різних аспектів фінансової надійності суб'єктів страхового ринку перебувають у центрі уваги багатьох провідних вітчизняних науковців. Так, фундаментальні теоретичні та методичні засади забезпечення фінансової стійкості та оцінювання платоспроможності страховиків ґрунтовно викладено у працях О. Кнейслер [5], Г. Кулина [8] та Н. Ткаченко [15–16]. Інноваційні підходи до управління платоспроможністю страхових компаній досліджували В. Дранус, Л. Дранус та Н. Трушкіна [3]. Проблематику оцінювання та моніторингу індикаторів фінансової безпеки страховиків комплексно опрацьовано Л. Шірінян [17], а також О. Кравченком [6], О. Борисюк та В. Козак [1]. Питання трансформації фінансової стійкості страховиків під впливом євроінтеграційних процесів та в контексті ризик-орієнтованого аналізу детально розкрито у дослідженнях А. Крушинської [7], С. Єрохіна та В. Бігдаша [4].

Відаючи належне наявним напрацюванням і визнаючи вагомість внеску зазначених науковців, варто підкреслити, що у науковій літературі простежується значна кількість підходів до оцінювання платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки страховиків, які відрізняються за складом показників, методикою їх розрахунку та критеріями інтерпретації отриманих результатів. При цьому вони мають фрагментарний характер у контексті оцінювання фінансової надійності. Традиційно оцінювання базується на аналізі показників платоспроможності, ліквідності, достатності власного капіталу, рівня страхових резервів, прибутковості, ділової активності та якості перестраховального захисту. Водночас реалії функціонування страхового ринку зумовлюють необхідність застосування інтегральних моделей, ризик-орієнтованих підходів і комплексних методик до оцінювання фінансової надійності, що враховують взаємозв'язок фінансових і нефінансових показників із зовнішніми та внутрішніми чинниками діяльності страховика. Крім того, запровадження Національним банком України сучасних підходів до регулювання діяльності страховиків, гармонізованих із міжнародною практикою, посилює актуальність розвитку методичного інструментарію оцінювання фінансової надійності страхових компаній.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз і систематизація існуючих методичних підходів до оцінювання фінансової надійності страхових компаній, визначення їх переваг і обмежень, а також обґрунтування новітніх тенденцій удосконалення методичних засад з урахуванням міжнародних нормативів для досягнення належного рівня платоспроможності, забезпечення довгострокової фінансової стійкості, формування ефективного захисту фінансових інтересів страховика та зміцнення фінансової безпеки страхового ринку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: здійснити критичний аналіз та систематизацію наявного методичного інструментарію оцінювання фінансової надійності страховиків із виявленням його обмежень у сучасних ринкових умовах; визначити ключові детермінанти та нормативні вимоги щодо адаптації методичного забезпечення до європейських стандартів регулювання (Solvency II); обґрунтувати авторський підхід до комплексного оцінювання фінансової надійності, який інтегрує кількісне оцінювання платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки з урахуванням якісних характеристик діяльності страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Фінансова надійність є комплексною характеристикою спроможності страховика своєчасно виконувати страхові зобов'язання, забезпечувати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі та ефективно управляти страховими й фінансовими ризиками в умовах динамічного ринкового середовища. Відповідно, оцінювання фінансової надійності має базуватися на комплексному

методичному підході, який дає змогу всебічно оцінити фінансовий потенціал страховика, рівень його фінансової захищеності й стійкості до внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз, а також ефективність використання фінансових ресурсів для забезпечення безперервної діяльності у коротко-, середньо- та довгостроковому періодах. Реалізація такого підходу орієнтована на досягнення ключових завдань розвитку страхового ринку, а саме: підтримання платоспроможності та належного рівня ліквідності, мінімізацію фінансових ризиків і посилення фінансової безпеки страхових компаній, забезпечення фінансової стійкості та фінансової стабільності.

Враховуючи інтегральну природу фінансової надійності, методичний інструментарій її оцінювання має базуватися передусім на кількісних показниках, які доцільно розмежувати відповідно до основних складових фінансової надійності – платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки.

Так, оцінювання платоспроможності українських страховиків, до модернізації чинного страхового законодавства і введення його в дію у 2024 р. та затвердження Положення Національного банку України Про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика у 2023 році, здійснювалося за методикою розрахунку нормативного і фактичного запасу платоспроможності, порівняння їх значень, визначених в Законі України «Про страхування» від 4.10.2001 р. № 2745-III [9]. Перевагою цієї методики є її відносна простота, чіткість алгоритму розрахунку та можливість оперативного визначення відповідності страховика встановленим нормативним вимогам до платоспроможності. При цьому, нормативний запас платоспроможності відображає мінімально необхідний обсяг власних коштів, який страховик повинен підтримувати відповідно до законодавчих вимог, тоді як фактичний запас платоспроможності – характеризує реальний обсяг вільних від зобов'язань власних коштів страховика, що можуть бути використані для покриття прийнятих ризиків. Використання показників фактичного і нормативного запасів платоспроможності забезпечувало уніфікований підхід до державного нагляду за страховими компаніями, сприяло контролю за достатністю власних коштів для виконання страхових зобов'язань та створювало єдину основу для порівняння фінансового стану страховиків. Крім того, методика відповідала вимогам Директиви Solvency I, яка на момент її запровадження була базовим міжнародним стандартом регулювання платоспроможності страховиків.

Разом із тим, зазначений методичний підхід має низку суттєвих обмежень. Методика базується на порівнянні лише двох показників – фактичного та нормативного запасів платоспроможності, що не дає змоги комплексно оцінити фінансову надійність страховика. Нормативний запас визначається переважно залежно від обсягів страхових премій або страхових виплат, тому не враховує індивідуальний ризиковий профіль страхової компанії, структуру та якість її активів, достатність страхових резервів, ефективність перестраховального захисту, рівень концентрації ризиків і результативність системи управління ризиками. Крім того, методика має ретроспективний характер, оскільки ґрунтується на даних фінансової звітності, і не дозволяє оцінити потенційну здатність страховика протистояти майбутнім ризикам та кризовим явищам. В умовах переходу України до ризик-орієнтованої моделі регулювання та імплементації принципів Solvency II такий підхід уже не забезпечує достатнього рівня оцінювання платоспроможності та потребує доповнення показниками, що характеризують достатність капіталу з урахуванням ризиків, ефективність корпоративного управління, внутрішнього контролю та управління ризиками. Доречно стверджує Н. В. Ткаченко, що «існуюча система визначення платоспроможності страховиків зазнала істотних позитивних змін, але, не дивлячись на значний перелік заходів державного регулювання платоспроможності страхових компаній, вона потребує подальшого вдосконалення, що зумовлюється ще й тим фактом, що ряд елементів...показали свою недостатню ефективність» [15, 187]. Водночас авторка пропонує запровадити обов'язкові індикатори для страховиків, які надають послуги з ризикового страхування, з метою удосконалення регулювання та нагляду за платоспроможністю страховиків [16]. Перевагою підходу Н. В. Ткаченко є орієнтація на раннє виявлення погіршення фінансового стану страховика шляхом запровадження індикаторів мінімального та контрольного рівнів платоспроможності, що дає змогу своєчасно ідентифікувати страховиків із підвищеним рівнем ризику, визначити необхідність застосування превентивних заходів регуляторного впливу та сприяти підтриманню стабільності страхового ринку. Однак, такий методичний підхід також не передбачає оцінювання системи корпоративного управління, управління ризиками, результатів стрес-тестування та інших елементів ризик-орієнтованого нагляду. Відповідно запропонований підхід доцільно розглядати як інструмент пруденційного моніторингу платоспроможності, який потребує інтеграції з ширшою системою кількісних і якісних показників фінансової надійності страховика.

Для здійснення комплексного аналізу фінансової надійності страхової компанії В. О. Кравченко запропонував систему відносних фінансових показників, за допомогою яких оцінюються достатність запасу платоспроможності з урахуванням величини страхових резервів і страхових виплат, а також стан

активів і поточних зобов'язань страховика [6, 88]. Окреслена система показників автора дозволяє встановити взаємозв'язок між обсягом страхових резервів, ліквідними активами та страховими виплатами, що сприяє більш об'єктивному оцінюванню рівня платоспроможності страхової компанії. Важливою перевагою методики є також врахування ліквідності страхових резервів, яка характеризує можливість їх своєчасного використання для виконання страхових зобов'язань, а також показника страхового покриття, що відображає достатність сформованих резервів для здійснення страхових виплат. Однак, оцінювання фінансової надійності ґрунтується лише на трьох фінансових коефіцієнтах, що не дає змоги комплексно охарактеризувати всі її складові. Методика практично не враховує показники фінансової стійкості, зокрема структуру та достатність власного капіталу, рентабельність діяльності, рівень перестраховального захисту, ефективність використання активів, фінансову безпеку та вплив ризиків на діяльність страховика, не передбачає оцінку якісних індикаторів у системі забезпечення фінансової надійності.

Практичну цінність має запропонований методичний підхід Г. М. Кулини, яка систематизує методи оцінювання платоспроможності страховика та узагальнює основні підходи, що використовуються у світовій практиці для визначення достатності капіталу страхової компанії. Автор об'єднує точковий метод, внутрішню економічну модель Zurich (Z-ECM), метод відносних показників, підхід на основі ризиків неплатоспроможності, стрес-тестування достатності капіталу та систему IRIS, що дозволяє комплексно розглянути різні концепції оцінювання платоспроможності залежно від рівня розвитку системи регулювання [8, 887]. Перевагою такого підходу є поєднання традиційних фінансових коефіцієнтів із сучасними ризик-орієнтованими методами оцінювання, які враховують вплив страхових, кредитних, ринкових та операційних ризиків на достатність капіталу страховика. Проте в сучасних умовах доцільно переходити від оцінювання лише платоспроможності до комплексної оцінки фінансової надійності страховика, яка має базуватися на системі кількісних і якісних показників, що характеризують платоспроможність, фінансову стійкість, фінансову безпеку, ефективність управління ризиками та корпоративного управління. Саме такий підхід найбільшою мірою відповідає теперішнім вимогам Національного банку України та принципам Solvency II.

В сучасних умовах функціонування українських страховиків регламентоване чинним страховим законодавством, зокрема Законом України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-IX, який введено в дію з 1 січня 2024 року [14]. Прийняття цього правового акту зумовлено подальшою уніфікацією українських законодавчих документів з питань страхування з європейськими нормативними актами з метою приведення їх у відповідність положенням Директиви 2009/138/ЄС (Solvency II). Відповідно до ст. 38 зазначеного вище Закону встановлено, що «платоспроможність страховика забезпечується шляхом дотримання вимог до капіталу платоспроможності та мінімального капіталу» [14]. В ст. 40-41 вказано розмір мінімального капіталу страховика для цілей оцінювання його платоспроможності, основні підходи, які необхідно застосовувати до такої оцінки.

Крім того, в 2023 р. Правлінням Національного банку України затверджено Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика, яке є одним із основних документів реформування системи пруденційного регулювання страхового ринку відповідно до нового Закону України «Про страхування» та принципів європейського регулювання Solvency II [2; 12]. Правовий документ визначає сучасні підходи до оцінювання платоспроможності страховиків, формування прийнятного регулятивного капіталу, розрахунку мінімального капіталу платоспроможності (MCR) та капіталу платоспроможності (SCR), встановлює вимоги до структури й якості активів, якими покриваються страхові резерви, а також регламентує принципи здійснення інвестиційної діяльності страховика. Особлива увага приділяється ризик-орієнтованому підходу, відповідно до якого оцінювання фінансового стану страховика здійснюється з урахуванням страхового, ринкового, кредитного, операційного, концентраційного та інших видів ризиків, що можуть впливати на його здатність виконувати страхові зобов'язання. Крім того, Вимоги посилюють роль системи управління ризиками, корпоративного управління, внутрішнього контролю та актуарного забезпечення діяльності страховика, що сприяє підвищенню прозорості страхового ринку, зміцненню фінансової стійкості страховиків та забезпеченню належного рівня захисту прав страхувальників.

Зауважимо, що НБУ запровадив формульну модель розрахунку капіталу платоспроможності в розрізі окремих класів страхування, яка замінила попередній підхід, заснований на зіставленні нормативного та фактичного запасів платоспроможності страховика. Крім того, до 2027 р. в Україні діятиме перехідна модель оцінювання платоспроможності страховиків, яка історично ґрунтується на принципах Solvency I. Водночас розвиток національного страхового законодавства спрямований на поетапне впровадження вимог Solvency II, що передбачають ризик-орієнтований підхід до визначення капіталу платоспроможності, оцінювання ризикового профілю страховика та посилення вимог до системи корпоративного управління

і ризик-менеджменту. Слушно зазначають В. Дранус, Л. Дранус, Н. Трушкіна, що «Solvency II – система комплексного підходу до забезпечення платоспроможності страховиків в ЄС, що дасть змогу в умовах кризи зробити свою діяльність більш безпечною та вигідною. Можна виділити три основних компоненти, а саме: кількісні вимоги, до яких відносять відповідність між капіталом та ризиками, вимоги до платоспроможного капіталу, вимоги до мінімального капіталу та вартісну оцінку ризику; якісні вимоги, до яких зараховують систему управління, андерайтинг та оцінку платоспроможності та процес нагляду регулятором; ринкова вартість, яка охоплює вимоги до звітності та системи розкриття інформації, регулярність звітів щодо платоспроможності та фінансового стану, прозорість страхового ринку» [3, 155].

Наступною складовою забезпечення фінансової надійності страховика є його фінансова стійкість, оцінювання якої здійснюється за рахунок значної кількості показників, що є предметом дослідження багатьох науковців. У страховій літературі та наукових працях методам, показникам, критеріям оцінювання фінансової стійкості страхових компаній приділено достатньо уваги, однак єдиної комплексної універсальної методики не розроблено досі.

Так, запропонована О. В. Кнейслер система показників фінансової надійності страховика та порядок їх розрахунку має комплексний характер, оскільки охоплює платоспроможність, ліквідність, достатність власного капіталу та страхових резервів, ефективність перестрахування, прибутковість і структуру капіталу [5, 193]. Перевагою цього методичного підходу є наявність нормативних або орієнтовних значень, що дає змогу не лише розрахувати показники, а й інтерпретувати їх та своєчасно виявити відхилення від прийнятного рівня фінансової надійності. При цьому нормативне регулювання платоспроможності здійснено відповідно до старого страхового законодавства.

Порівняно з раніше розглянутими методиками цей підхід має багато спільного з методикою інших науковців та тестами раннього попередження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг), оскільки містить показники ліквідності, капіталу, резервів, перестрахування і платоспроможності. Її відмінність полягає у більш чіткому акценті на структурі власного капіталу, достатності власних коштів, забезпеченні страхових зобов'язань та встановленні нормативних орієнтирів для кожного індикатора.

Разом із тим, методика переважно ґрунтується на кількісних фінансових показниках і даних звітності, тому має ретроспективний характер. Вона не враховує якість корпоративного управління, систему ризик-менеджменту, внутрішній контроль, результати стрес-тестування, ризиковий профіль страховика, SCR і MCR, кіберризиків й інші сучасні якісні індикатори. Отже, зазначена система може бути використана як ґрунтова база для кількісного оцінювання фінансової надійності, однак у сучасних умовах її доцільно доповнити ризик-орієнтованими та якісними показниками фінансової стійкості й фінансової безпеки страховика.

Методика, описана О. В. Крушинською, є однією з найбільш комплексних серед проаналізованих науково-методичних підходів до оцінювання фінансової надійності та стійкості страховика, оскільки поєднує нормативні вимоги платоспроможності, показники фінансового стану та рейтингове оцінювання якісних характеристик діяльності страховика [7, 359–361]. Вона фактично інтегрує вимоги чинного законодавства, тести раннього попередження Держфінпослуг і систему фінансових коефіцієнтів, доповнюючи їх рейтинговими критеріями, що характеризують прибутковість, ліквідність, ризик-менеджмент і корпоративне управління. Такий підхід дозволяє оцінити фінансову надійність страховика не лише з позицій виконання нормативів платоспроможності, а й ефективності його функціонування.

Порівняно з тестами раннього попередження Держфінпослуг [13], методика є більш змістовною та комплексною. Якщо тести раннього попередження базуються на одинадцяти стандартизованих фінансових коефіцієнтах, кожному з яких присвоюється ваговий коефіцієнт та бальна оцінка, то О. В. Крушинська використовує не лише більшу кількість фінансових показників, а й включає нормативні вимоги щодо мінімального капіталу, страхових резервів і платоспроможності, а також рейтингову оцінку нефінансових критеріїв. Водночас значна частина кількісних індикаторів збігається з тестами раннього попередження, зокрема показники платоспроможності, автономії, перестрахування, достатності резервів, ліквідності та структури капіталу, однак їх застосування здійснюється без інтегральної бальної оцінки, що дещо знижує можливості порівняння страховиків між собою.

Запропонований методичний підхід включає окремі якісні критерії, однак вони мають переважно описовий характер і не інтегровані у єдину систему оцінювання, що ускладнює їх практичне використання та кількісне врахування при розрахунку рівня фінансової надійності. Крім того, методика базується на вимогах Закону України «Про страхування» від 2001 р. та системі нормативного і фактичного запасів платоспроможності, які втратили актуальність після запровадження нового Закону України «Про страхування» в 2021 р. та ризик-орієнтованої моделі регулювання Національного банку України в 2023 р. Відповідно

у ній відсутні показники прийнятного регулятивного капіталу, капіталу платоспроможності (SCR), мінімального капіталу платоспроможності (MCR), результати стрес-тестування, оцінювання ризикового профілю страховика, концентрації ризиків, якості системи управління ризиками, цифрової стійкості та комплаєнсу. Таким чином, методика потребує адаптації до сучасних вимог ризик-орієнтованого нагляду та розширення системи кількісних і якісних індикаторів відповідно до принципів Solvency II і нормативної бази Національного банку України.

С. А. Єрохін та В. Д. Бігдаш пропонують науково-методичний підхід, який відображає сучасну тенденцію переходу від традиційного фінансового аналізу до комплексного оцінювання фінансової стійкості та надійності страховика [4, 4]. На відміну від більшості існуючих методик, автори пропонують оцінювати фінансову стійкість за допомогою чотирьох груп показників: фінансових, ризик-орієнтованих, інноваційно-технологічних та інтегрального показника фінансової стійкості. Крім того, увагу приділено використанню цифрових технологій, автоматизованих систем управління ризиками, показників кіберстійкості, цифрових каналів взаємодії зі страхувальниками та застосуванню багатокритеріальних методів оцінювання. Таким чином, автори намагалися адаптувати систему оцінювання до сучасних реалій цифрового простору.

Водночас авторами не розроблено чітко визначеної методики розрахунку інтегрального показника, системи вагових коефіцієнтів, нормативних значень та критеріїв інтерпретації результатів. При цьому значна частина запропонованих інноваційно-технологічних індикаторів має якісний характер, що ускладнює їх кількісне оцінювання та практичне використання. Недостатньо уваги приділено сучасним регуляторним показникам платоспроможності. На нашу думку, для забезпечення повноти оцінювання систему показників доцільно структурувати відповідно до складових фінансової надійності – платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки, доповнивши їх якісними індикаторами корпоративного управління, ризик-менеджменту, комплаєнсу та цифрової стійкості.

Заслужує на особливу увагу і має практичну цінність науково-методичний підхід до оцінювання фінансової стійкості, розроблений Н. В. Ткаченко, який передбачає групування показників за функціональними напрямками діяльності страховика [15, 168–170]. Автор виокремлює групи показників, що характеризують поточну фінансову стійкість, дохідність і прибутковість діяльності, потенційну вразливість до ризиків, якість активів, ефективність андеррайтингової та перестраховальної політики, якість управління страховою компанією та її чутливість до ринкових ризиків. Така структуризація дозволяє оцінювати фінансову надійність як результат фінансової діяльності та ефективності управління ризиками й організації страхового бізнесу.

Разом з тим, автор формує систему показників, не пропонуючи при цьому методики їх інтегрування в єдиний узагальнюючий показник фінансової надійності, не визначає вагомості окремих груп показників та критеріїв інтерпретації результатів. Крім того, більшість індикаторів залишаються описовими, без нормативних значень або алгоритму комплексного оцінювання, що ускладнює їх практичне використання. Також методика не враховує сучасні регуляторні показники, результати стрес-тестування та вимоги до формування регуляторного капіталу.

Проведений вище критичний аналіз методичних підходів свідчить, що у більшості з них показники фінансової стійкості фактично дублюють показники, які використовуються для оцінювання фінансової надійності, платоспроможності та фінансової безпеки страховика. Це пояснюється тісним взаємозв'язком зазначених категорій, оскільки переважна частина авторів застосовує однакові фінансові індикатори (ліквідності, капіталізації, достатності страхових резервів, платоспроможності, перестраховування, рентабельності тощо), відмінності полягають переважно у способах їх групування, інтерпретації та інтегрування в систему оцінювання.

Розглянемо науково-методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки як складової системи оцінювання фінансової надійності страховика, що передбачає комплексне оцінювання рівня захищеності його фінансових інтересів, здатності своєчасно і в повному обсязі виконувати страхові зобов'язання, протидіяти внутрішнім і зовнішнім ризикам, зберігати фінансову стійкість та забезпечувати довгостроковий розвиток в умовах невизначеності.

Зауважимо, що перелік індикаторів та джерел вхідної інформації за складовими економічної безпеки, у тому числі фінансової безпеки щодо небанківського фінансового ринку, був визначений наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 № 1277 [11]. Цей документ був прийнятий після втрати чинності наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 № 60 з метою вдосконалення методичного забезпечення оцінювання економічної безпеки держави, розширення системи індикаторів та адаптації

методики до соціально-економічних умов того часу [10]. Водночас у 2025 р. наказ № 1277 також втратив чинність у зв'язку із: застарілістю методичного апарату; кардинальними змінами економічного середовища України після 2014 р. та особливо після початку повномасштабної війни у 2022 р., що зумовили появу нових загроз економічній безпеці; оновленням нормативно-правової бази, зокрема після затвердження Стратегії економічної безпеки України та запровадження нових підходів до державного стратегічного планування; необхідністю перегляду системи індикаторів, оскільки багато порогових значень і показників уже не відображали реальний стан економіки та сучасні ризики. Однак, новий нормативний документ, який би комплексно регламентував методику розрахунку рівня економічної безпеки України, станом на сьогодні не прийнято. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку науково-методичних підходів до оцінювання економічної та фінансової безпеки, зокрема на рівні окремих фінансових установ, у тому числі страховиків.

Методичний підхід Л. Шірінян ґрунтується на використанні системи взаємопов'язаних показників, що характеризують різні аспекти фінансової безпеки страхової компанії [17, 97]. Такий підхід відрізняється від більшості існуючих методик тим, що поряд із традиційними показниками платоспроможності та резервів враховує динамічні характеристики розвитку страхової компанії. Безперечною перевагою методики є комплексний підхід до оцінювання фінансової безпеки, оскільки вона поєднує показники прибутковості, достатності страхових резервів, перестраховального захисту, страхового покриття та темпів економічного зростання. Це дає змогу оцінити не лише поточний фінансовий стан страховика, а й його потенціал до сталого розвитку та здатність підтримувати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Однак, більшість запропонованих індикаторів фактично характеризують фінансову стійкість, платоспроможність або ефективність діяльності страховика, тоді як безпосередньо фінансова безпека як рівень захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз оцінюється лише опосередковано. Крім того, методика не передбачає інтегрального показника фінансової безпеки, не містить системи вагових коефіцієнтів і нормативних значень для комплексної оцінки. Вона також не враховує сучасні вимоги ризик-орієнтованого регулювання страхового ринку, концентрацію ризиків та якість корпоративного управління. Отже, методика, запропонована автором підтверджує, що фінансова безпека страховика не може оцінюватися ізольовано, а формується сукупністю показників фінансової стійкості, платоспроможності, ефективності діяльності та ризикової захищеності. Саме тому доцільно розглядати фінансову безпеку як одну зі складових фінансової надійності страховика.

Окреслена методика моніторингу фінансової безпеки страховика О. В. Борисюк і В. О. Козак базується на комплексному використанні взаємопов'язаних фінансових показників, які характеризують основні аспекти його діяльності: платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість, достатність страхових резервів, ефективність операційної діяльності, якість перестраховального захисту та ризиковість фінансової діяльності [1, 779–780]. Такий підхід забезпечує не лише оцінювання поточного рівня фінансової безпеки, а й дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції та потенційні загрози фінансовій надійності страховика.

Однак, переважна більшість показників у методиці характеризує фінансову стійкість, платоспроможність та ефективність діяльності страховика, тоді як фінансова безпека як категорія, що відображає рівень захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, оцінюється лише опосередковано. Крім того, система не враховує сучасні вимоги ризик-орієнтованого регулювання, а окремі порогові значення сформовані на основі попередніх нормативних вимог і потребують перегляду з урахуванням сучасного регуляторного середовища.

На нашу думку, запропонована система моніторингу є корисною з позиції практичного контролю фінансового стану страховика, однак не може повною мірою характеризувати його фінансову безпеку. Вважаємо, що оцінювання фінансової безпеки доцільно здійснювати як складову комплексної системи оцінювання фінансової надійності страховиків, доповнивши її сучасними ризик-орієнтованими та якісними показниками відповідно до вимог Національного банку України та принципів Solvency II.

Таким чином, узагальнення результатів проведеного дослідження дозволяє зробити висновок, що фінансова надійність страховиків є інтегральною характеристикою їхньої діяльності, яка формується під впливом рівня платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки. Проведена систематизація методичних підходів свідчить, що більшість з них ґрунтується переважно на аналізі кількісних фінансових показників та має ретроспективний характер. Водночас сучасна концепція ризик-орієнтованого регулювання страхового ринку, що реалізується Національним банком України відповідно до принципів Solvency II, вимагає комплексного оцінювання діяльності страховиків з урахуванням не лише фінансових результатів, а й якісних характеристик системи корпоративного управління, управління ризиками, контрольних функцій, ESG-факторів, цифрової стійкості та здатності забезпечувати безперервність діяльності. Це

зумовлює необхідність розроблення інтегрованої методики оцінювання фінансової надійності страховиків, яка поєднуватиме кількісні показники платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки з якісними характеристиками системи управління, забезпечуючи більш об'єктивну оцінку рівня фінансової надійності в умовах ризик-орієнтованого нагляду.

На рис. 1 відображено авторський науково-методичний підхід до оцінювання фінансової надійності страховиків, побудований на принципах комплексності та ризик-орієнтованого управління.

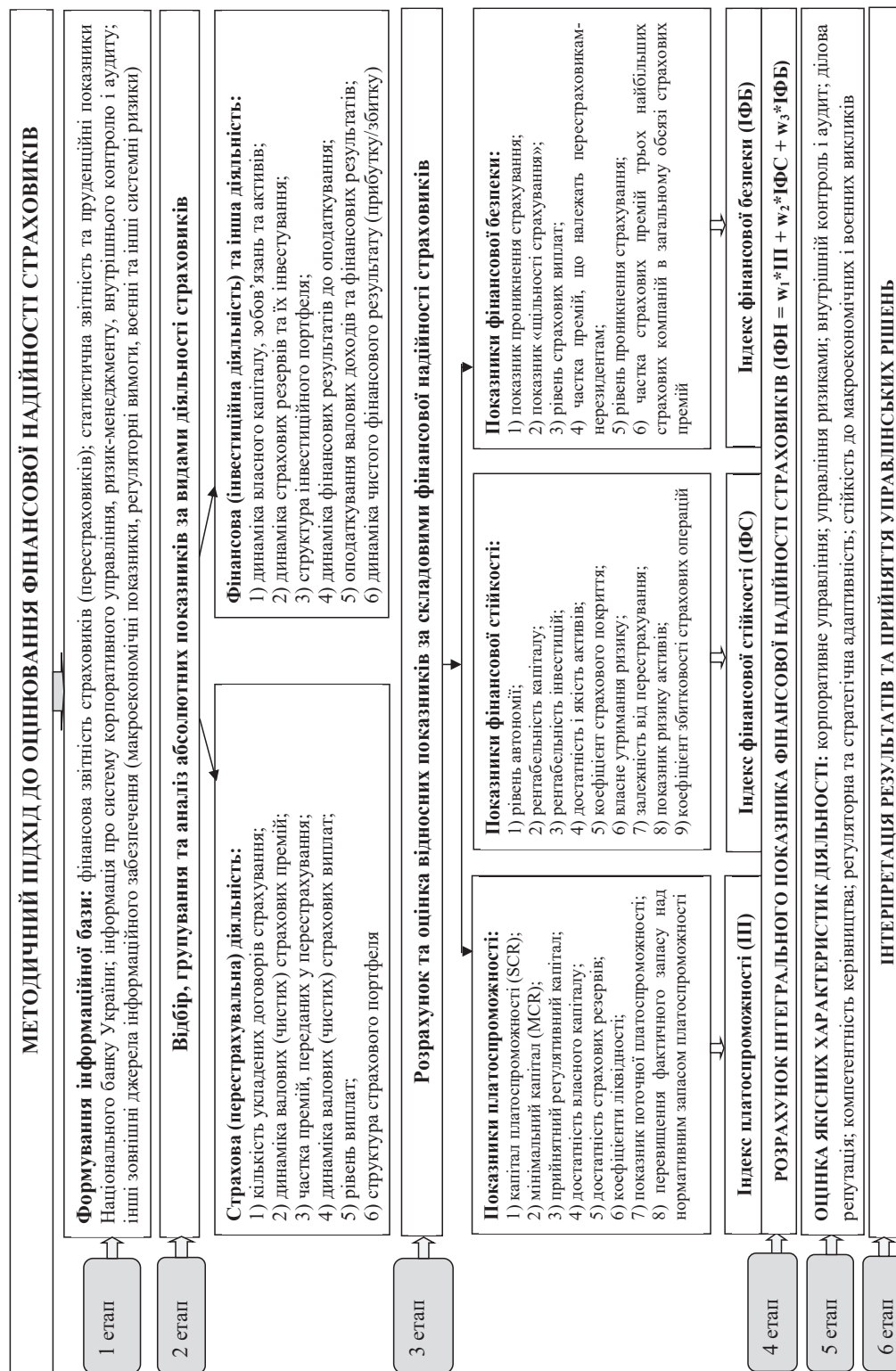

Рис. 1. Методика оцінювання фінансової надійності страховиків

Джерело: розроблено автором самостійно.

Методика передбачає послідовне проходження шести етапів:

- 1) формування інформаційної бази;
- 2) відбір і групування абсолютних показників за видами діяльності страховиків;
- 3) розрахунок та оцінювання відносних показників за складовими фінансової надійності;
- 4) визначення інтегрального показника, оцінювання якісних характеристик діяльності;
- 5) інтерпретацію отриманих результатів для прийняття управлінських рішень.

На відміну від традиційних підходів, запропонована методика поєднує кількісне оцінювання трьох ключових складових фінансової надійності – платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки із якісною оцінкою системи корпоративного управління, ризик-менеджменту, внутрішнього контролю й аудиту, що забезпечує всебічне комплексне визначення рівня фінансової надійності страховиків та формує інформаційну основу для обґрунтування ефективних управлінських рішень щодо її підвищення.

Детальний перелік і характеристику якісних показників наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Якісні характеристики діяльності страховиків

Група якісних характеристик	Зміст оцінювання
Корпоративне управління	чіткість організаційної структури; розподіл повноважень і відповідальності; ефективність діяльності органів управління; запобігання конфлікту інтересів
Управління ризиками	наявність комплексної системи ризик-менеджменту; визначення ризик-апетиту; ідентифікація, оцінювання, моніторинг і мінімізація ризиків; проведення стрес-тестування та перспективного оцінювання ризиків
Внутрішній контроль та аудит	незалежність і дієвість внутрішнього аудиту; ефективність внутрішнього контролю; функціонування комплаєнсу й актуарної функції; своєчасність усунення виявлених порушень
Ділова репутація	дотримання законодавства та професійної етики; відсутність суттєвих порушень і санкцій; належне виконання зобов'язань перед страхувальниками та партнерами
Компетентність керівництва	професійна кваліфікація, досвід і доброчесність керівників; здатність ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення; відповідність посадових осіб кваліфікаційним вимогам
Регуляторна та стратегічна адаптивність	оперативність упровадження нових вимог регулятора; здатність коригувати бізнес-модель, систему управління капіталом і ризиками відповідно до змін нормативного середовища
Стійкість до макроекономічних і воєнних викликів	наявність планів безперервності діяльності та відновлення; здатність працювати за кризових умов; диверсифікація активів і каналів обслуговування; кіберстійкість та оперативне реагування на зовнішні загрози

Джерело: складено автором самостійно.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, підкреслимо, що методичний підхід до оцінювання фінансової надійності страховиків повинен ґрунтуватися на комплексному поєднанні кількісних та якісних характеристик його діяльності. Запропонований авторський підхід передбачає поетапне формування інформаційної бази, систематизацію абсолютних і відносних показників за видами діяльності страховика, оцінювання складових фінансової надійності (платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки), а також врахування якісних показників, що відображають ефективність корпоративного управління, управління ризиками, внутрішнього контролю та інших нефінансових чинників. Розроблена методика відповідає сучасним принципам ризик-орієнтованого нагляду та створює теоретико-методичне підґрунтя для побудови інтегрального показника фінансової надійності страховиків.

Подальшим напрямом дослідження є економіко-математичне моделювання інтегрального показника фінансової надійності страховиків, що передбачає обґрунтування моделі його розрахунку, визначення вагових коефіцієнтів складових фінансової надійності, а також апробацію запропонованого методичного підходу на практиці. Це дасть змогу забезпечити об'єктивність інтегральної оцінки, визначити внесок кожної складової у формування загального рівня фінансової надійності страховиків та підвищити практичну цінність запропонованої методики.

Література:

1. Борисюк, О. В., & Козак, В. О. (2026). Моніторинг індикаторів фінансової безпеки страхової компанії. *Наукові перспективи*, 1, 772–784. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1\(67\)-772-784](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1(67)-772-784)
- Borysiuk, O. V., & Kozak, V. O. (2026). Monitorynh indykatoriv finansovoi bezpeky strakhovoi kompanii [Monitoring of indicators of financial security of an insurance company]. *Naukovi perspektivy* [Scientific Perspectives], 1, 772–784. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1\(67\)-772-784](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1(67)-772-784) [in Ukrainian].

2. Вимоги щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика (Національний банк України). https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Vymogy_do_platospromozhnosti_23-05-2024.pdf?v=8 (2026, липень, 16).

Natsionalnyi bank Ukrainy (2024). Vymohy shchodo zabezpechennia platospromozhnosti ta investytsiinoi diialnosti strakhovyyka [Requirements for ensuring an insurer's solvency and investment activities]. (National Bank of Ukraine). https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Vymogy_do_platospromozhnosti_23-05-2024.pdf?v=8 (2026, July, 16). [in Ukrainian].

3. Дранус, В., Дранус, Л., & Трушкіна, Н. (2023). Інноваційні підходи до управління платоспроможністю страхових компаній в Україні. *Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК»*, 30, 151–156. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.151>

Dranus, V., Dranus, L., & Trushkina, N. (2023). Innovatsiini pidkhody do upravlinnia platospromozhnistiu strakhovykh kompanii v Ukraini [Innovative approaches to management of the insurance company solvency in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ekolohichnoho universytetu. Seriya «Ekononika APK»* [Bulletin of Lviv National Environmental University. Series «AIC Economics»], 30, 151–156. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.151> [in Ukrainian].

4. Єрохін, С. А., & Бігдаш, В. Д. (2024). Інноваційні підходи до оцінки фінансової стійкості та надійності страхових компаній на основі ризик-орієнтованого аналізу. *Академічні візії*, 32, 1–6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17567021>

Yerokhin, S. A., & Bihdash, V. D. (2024). Innovatsiini pidkhody do otsinky finansovoi stiikosti ta nadiinosti strakhovykh kompanii na osnovi ryzyk-orientovanoho analizu [Innovative approaches to assessing the financial stability and reliability of insurance companies based on risk-based analysis]. *Akademichni vizii* [Academic Visions], 32, 1–6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17567021> [in Ukrainian].

5. Кнейслер, О. (2009). Прагматизм фінансової стійкості страховика. *Світ фінансів*, 4, 191–197.

Kneysler, O. (2009). Prahmatyzm finansovoi stiikosti strakhovyyka [Pragmatism of Insurer's Financial Stability]. *Svit finansiv* [World of Finance], 4, 191–197 [in Ukrainian].

6. Кравченко, В. О. (2013). Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 1 (21), 85–89.

Kravchenko, V. O. (2013). Rozvytok metodiv analizu platospromozhnosti strakhovyyka yak skladovoi finansovoi bezpeky strakhovoi kompanii [Development of methods for analyzing an insurer's solvency as a component of an insurance company's financial security]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* [Journal Berdyansk University of Management and Business], 1 (21), 85–89 [in Ukrainian].

7. Крушинська, А. (2025). Фінансова стійкість страховиків в умовах євроінтеграційних процесів. *Модерні фінанси: глобальні виклики і національна безпека: кол. моногр. Т. 1* / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 352–371.

Krushynska, A. (2025). Finansova stiikist strakhovykyv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Financial stability of insurers in the context of European integration processes]. In A. I. Krysovaty. *Moderni finansy: hlobalni vyklyky i natsionalna bezpeka: kol. monohr.* [Modern finance: global challenges and national security], Ternopil: Ekonomichna Dumka, 1, 352–371 [in Ukrainian].

8. Кулина, Г. М. (2015). Теоретико-методичні засади оцінювання платоспроможності страхових компаній. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 5, 885–889.

Kulina, H. M. (2015). Teoretyko-metodychni zasady otsiniuvannia platospromozhnosti strakhovykh kompanii [Theoretical and methodological foundations of insurance companies' solvency evaluation]. *Hlobalnyi ta natsionalnyi problemy ekonomiky* [Global and National Problems of Economy], 5, 885–889 [in Ukrainian].

9. Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: Закон України від 04.10.2001 № 2745-III (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14#Text> (2026, липень, 15).

Verkhovna Rada Ukrainy (2001). Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro strakhuvannia»: Zakon Ukrainy vid 04.10.2001 № 2745-III [On Amendments to the Law of Ukraine «On Insurance»: Law of Ukraine dated October 4, 2001 No. 2745-III]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14#Text> (2026, July, 15). [in Ukrainian].

10. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (2026, липень, 16).

Verkhovna Rada Ukrainy (2007). Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02.03.2007 № 60 [On the Approval of the Methodology for Calculating Ukraine's Level of Economic Security: Order of the Ministry of Economy of Ukraine dated March 2, 2007 No. 60]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (2026, July 16). [in Ukrainian].

11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (2026, липень, 16).

Verkhovna Rada Ukrainy (2013). Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 [On the Approval of Methodological Guidelines for Calculating Ukraine's Level of Economic Security: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 29, 2013 No. 1277]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (2026, July 16). [in Ukrainian].

12. Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2023 № 201 (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201500-23#Text> (2026, липень, 16).

Verkhovna Rada Ukrainy (2023). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vstanovlennia vymoh shchodo zabezpechennia platospromozhnosti ta investytsiinoi diialnosti strakhovyka: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 29.12.2023 № 201 [On the Approval of the Regulations Establishing Requirements for Ensuring an Insurer's Solvency and Investment Activities: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated December 29, 2023 No. 201]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201500-23#Text> (2026, July 16). [in Ukrainian].

13. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755 (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text> (2026, липень, 15).

Verkhovna Rada Ukrainy (2005). Pro zatverdzhennia Rekomendatsii shchodo analizu diialnosti strakhovykyv: Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy vid 17.03.2005 № 3755 [On the Approval of Recommendations for the Analysis of Insurers' Activities: Order of the State Commission for the Regulation of Financial Services Markets of Ukraine dated March 17, 2005 No. 3755]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text> (2026, July 15). [in Ukrainian].

14. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX (Верховна Рада України). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (2026, липень, 14).

Verkhovna Rada Ukrainy (2021). Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 18.11.2021 № 1909-IX [On Insurance: Law of Ukraine dated November 18, 2021 No. 1909-IX]. (Verkhovna Rada of Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (2026, July, 14). [in Ukrainian].

15. Ткаченко, Н. В. (2009). Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : моногр. / Національний банк України, Університет банківської справи. Черкаси: Черкаський ЦНТІ, 578 с.

Tkachenko, N. V. (2009). Zabezpechennia finansovoi stiikosti strakhovykh kompanii: teoriia, metodolohiia ta praktyka : monohr. [Ensuring the financial stability of insurance companies: theory, methodology, and practice : monogr.]. Cherkasy: Cherkaskyi TsNTI, 578. [in Ukrainian].

16. Ткаченко, Н. В. (2009). Сучасний стан оцінки платоспроможності страхових компаній. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 1(6). <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1070/1080>

Tkachenko, N. V. (2009). Suchasnyi stan otsinky platospromozhnosti strakhovykh kompanii [The current state of solvency assessment of insurance companies]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky* [Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice], 1(6). <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1070/1080> [in Ukrainian].

17. Шірінян, Л. (2024). Комплексна діагностика економічних показників діяльності для забезпечення фінансової безпеки страхових компаній. *Облік і фінанси*, 2(104), 94–99. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-2\(104\)-94-99](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-2(104)-94-99)

Shirinyan, L. (2024). Kompleksna diahnostyka ekonomichnykh pokaznykiv diialnosti dlia zabezpechennia finansovoi bezpeky strakhovykh kompanii [Comprehensive diagnosis of activity's economic indicators to ensure insurance companies' financial security]. *Oblik i finansy* [Accounting and Finance], 2(104), 94–99. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-2\(104\)-94-99](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-2(104)-94-99) [in Ukrainian].